

علی اصغر رجاء

بسم الله الرحمن الرحیم

امام حسین علیه السلام و قیام برای تشکیل حکومت اسلامی

نویسنده:

علی اصغر رجاء

ناشر چاپی:

مجهول (بی جا ، بی نا)

ناشر دیجیتالی:

مرکز تحقیقات رایانه‌ای قائمیه اصفهان

فهرست

امام حسین علیه السلام و قیام برای تشکیل حکومت اسلامی

مشخصات کتاب

نوع: مقاله

پدیدآور: رجاء، علی اصغر

عنوان و شرح مسئولیت: امام حسین علیه السلام و قیام برای تشکیل حکومت اسلامی [منبع الکترونیکی] / علی اصغر رجاء

توصیف ظاهری: ۱ متن الکترونیکی: بایگانی HTML؛ داده های الکترونیکی (۸ بایگانی: ۵۴.۲KB)

موضوع: حسین بن علی(ع)، امام سوم، ۴-۶۱ق.

قیام عاشورا

حکومت اسلامی

مقدمه

تشکیل حکومت اسلامی پس از فوت پیامبر اکرم (ص) با مشکلات عدیده ای رو به رو شد و ماجرای سقیفه و غصب خلافت پیش آمد. تا این که امیرالمؤمنین (ع) برای مدت کوتاهی این وظیفه خطیر را بر دوش کشید، اما از طرف معاویه بن ابی سفیان با مخالفت واخلال و برپایی جنگ و حملات کور تروریستی روبه رو گردید. در آخر نیز با شهادت امام علی (ع) دوران حکومت ِ نمونه اسلامی آن حضرت به سر آمد. در زمان امام حسن (ع)نیز توطئه های معاویه ادامه یافت جنگ های درازمدت داخلی سپاه امام را خسته کرده بودو امام در سال چهل و یک هجری قمری با پذیرش صلح حکومت را به معاویه واگذار فرمود.بررسی شرایط زمانی قیام امام حسین (ع) برای تشکیل حکومت اسلامی اهمیت به سزایی دارد؛ زیرا نظر به شهادت مظلومانه آن حضرت اسارت خاندان و کمی یاران او این اقدام بسیار بی محاسبه به نظر می آید و یا اصلاً چنین هدفی در قیام او در نظر گرفته نشده است گفته می شود که حضرت صرفاً برای شهادت که خود تأثیرات جداگانه ای به نفع اسلام در برداشته قیام نمودند. از این رو اقدام حضرت کاملاً اختصاصی در نظر گرفته شده تکرار و الگوگیری از آن محال پنداشته می گردد. در حالی که یک بعد نهضت حسینی قیام برای تشکیل

حکومت اسلامی بود و در صورت تحقق می توانست مسیر تاریخ اسلام را دگرگون سازد.در همین راستا عواملی که باعث عدم توفیق امام حسین (ع) شد نیز باید جهت عبرت شناخته شوند، با این حال قیام امام حسین (ع) یک حرکت اجتماعی و دارای ابعاد مختلف و نتایج و آثار پربرکتی برای اسلام بوده در آینده هم خواهد بود.

علل عدم اقدام امام حسین در زمان معاویه

دهه آخر عمر معاویه بن ابی سفیان مصادف با آغاز امامت امام حسین (ع) بود. دراین دهه سیاست های شومی که معاویه در جهت استحاله و انحراف جامعه اسلامی وشیعه زدایی به کار گرفت از این قرارند:۱. جلوگیری از هر گونه اعتراض و جنبش مخالف از طریق فشار سیاسی و اقتصادی کشتار، شکنجه حبس و تحمیل فقر و گرسنگی نسبت به آنان ۲. احیای تبعیض های نژادی و رقابت های قبیله ای در میان قبایل و تضعیف آنها و برطرف کردن خطرشان از حکومت ۳. جعل حدیث تفسیر و تأویل آیات قرآن به نفع خود، تخدیر افکار عمومی مشروعیت و مقبولیت دادن به حکومت ۴. ترویج فرقه های باطل نظیر: جبریه و مرجئه که از نظر عقیدتی با سیاست معاویه هم سو بودند.۵. جذب و به کارگیری افراد مکار و غداری چون مغیره بن شعبه والی کوفه زیاد بن ابیه والی بصره و کوفه عمرو بن عاص والی مصر، مروان بن حکم و سعید بن عاص و ولیدکارگزاران اموی در حجاز که معاویه را در ایجاد خفقان یاری می دادند؛ به خصوص زیاد بن ابیه در هنگام ولایت بر کوفه و بصره (۵۳-۵۰ ه.ق .۶. تطهیر عثمان و مخدوش کردن چهره حضرت علی (ع) به عنوان حیله های سیاسی

امام حسـین (ع) در این دوره مطابق وظیفه امر به معروف و نهی از منکر در برابر اعمال معاویه احساس مسئولیت شدیدی نسبت به حفظ شـریعت جدش از انحراف و استحاله می نمودند. بنابراین به شکل های مختلفی عکس العمل نشان می دادند. یک بار اموالی را که از یمن به شام می بردند ضبط نمودند، بار دیگر نسبت به قتل حجربن عدی و یارانش در سفر معاویه برای حج او را نکوهش کرد. خطبه ای نیز در «منی در جمع صـحابه و تابعین ایراد فرمود. با این حال عوامل ذیل امام را از قیام برای تشکیل حکومت اسلامی باز می داشت ۱. اظهار پایبندی به صلح امام حسن (ع) با معاویه امام به قرارداد صلحی که از طرف معاویه از همان ابتدا در گفتار و بعداً در عمل نقض شده بود، به طور یک جانبه پایبند بودند. بلکه همان دلایلی که باعث صـلح برادرش بـا معاویه و حفظ شـیعیان شـده بود و نیز جو خفقان و کشـتار عمال معاویه باعث اظهار پایبنـدی امام به صـلح نامه برادرش می گردیـد. بـدین ترتیب دشـمن نمی توانست علیه امام این موضع را بگیرد که آنچه برادرش در طول نه سال (۴۱۵۰ ه.ق پذیرفته بود، زیر پا نهاده است ۲. شخصـیت معاویه در نظر مردم وی از زنـده بودن نام و یاد پیامبر اکرم (ص) در رنـج بود؛ ولی جامعه آن روز او را صـحابی پیامبر، کاتب وحی خال المؤمنین منتقم خون عثمان دارای سن و تجربه بیشتر می دانسـتند. ضـمناً معاویه ظاهر ساز و از زمان عمردارای منصب بود و به سبب صلح امام حسن (ع) ادعای مشروعیت حکومت داشت

۳. احتمال ترور، قبل از قیام به وسیله معاویه همان طور که امام حسن (ع) را با دسیسه مسموم و شهید کرد.۴. اوضاع اجتماعی نامناسب جامعه روحیه خیانت و ترک نصرت و تسلیم آنها در برابر فشارها و اغواگری های معاویه و عدم ثمردهی جانبازی در بیدار کردن روح سلحشوری مردم ۵. لوث شدن قیام یا کاهش اثرات آن به دلیل قوت دستگاه تبلیغاتی حاکم ۶. امام به دنبال فرصت مناسب تر تا با آگاهی از خصوصیات و شخصیت یزید،(جانشین معاویه و حساسیت جامعه نسبت به او قیام خود را آغاز نمایند.یزید از مادری کلبی به نام میسون متولد شد. کلبی ها بیابانگرد و دارای روحیه خشونت و بداوت بودند. یزید در حمایت مادرش در صحرا رشد نمود، مادرش نتوانست زندگی در دمشق را تحمل نماید، لذا به صحرا بازگشت یزید در اوج رفاه در جوانی به شعر و لهو و لعب رو آورد. به خاطر داشتن مربی شاعر درباریان و مشاور مسیحی و هم چنین سابقه قبیله ای مادر، گرایش به مسیحیت داشت در اعتراض به نوشیدن شراب می گوید: اگر بر دین احمد حرام است من بر دین مسیح می خورم با این حال معاویه او را برای جانشینی خود آماده می کرد و مسئولیت هایی به او می داد. در سفری به مکه که از طرف معاویه «امیرالحاج شده بود به امام حسین (ع) شراب تعارف کرد و در مقابل اعتراض حضرت در ضمن شعری تعجب خود را ابراز کرد.نظر به این موارد امام حسین (ع) در جواب اولین نامه نگاری کوفیان و دعوت از او در سال چهل ونه یا سال

پنجاه هجری قمری به صلح برادرش اظهار پایبندی نمودند. دراین سال امام حسن (ع) وفات یافت و «جعده بن هبیره بین ابی وهب امام حسین (ع) رابه کوفه دعوت نمود. نامه نگاری کوفیان پس از این تا سال شصت و یک هجری قمری متوقف ماند.محبوبیت امام هم رفته رفته در جامعه رو به افزایش بود؛ به گونه ای که در پی شهادت حجربن عدی و یارانش توسط معاویه در مرج عذرا حکومت اموی از وجود امام حسین (ع) در مدینه احساس خطر می کرد. به همین سبب معاویه نامه ای به امام حسین (ع) نوشته او را از فتنه منع کرد. امام هم در جواب نامه ای کوبنده برای او فرستاد و جنایات او را در حق شیعیان یک یک برشمرد.از طرفی مسئله بیعت برای یزید و جانشینی او در برنامه کاری معاویه قرار داشت و امام مخالف جدی آن بود. مخالفان دیگری هم از صحابه با این امر که گامی در جهت تبدیل خلافت به پادشاهی تلقی می گردید در مدینه وجود داشت بدین منظور معاویه دوبار به مکه سفر کرد و در سفر دوم در حالی که دستور داده بود مردان مسلح با شمشیر بر بالای سر مخالفان بایستند، خود بر منبر رفت و اعلام کرد آنان بیعت کرده اند.مخالفان این بیعت را پس از اتمام جلسه و بیعت عمومی انکار نمودند. بدین ترتیب حجاز به عنوان کانون خطر برای معاویه باقی ماند. امام سعی داشتند خود و یارانش بهانه ای به دست معاویه ندهند و در عین حال در جامعه حالت آمادگی و انتظار به وجود آورند تا کار را پس از معاویه از

سرگیرنـد. معـاویه نیز برای پس از خود در مورد مخالفان توصـیه هایی به یزیـد کرده بود.سـرانجام پس از دیرزمانی که جامعه اسـلامی در برابر هیبت حکومت اموی قد خم کرده تسـلیم شده بود، با مرگ معاویه به جنبش درآمد و موانع برداشته شد. امام حسین (ع) در این هنگام نقش تاریخی و رسالت خود را در مبارزه با ستم نجات امت از دست دشمنان سرسخت و دمیدن روح سلحشـوری در مردم ایفـا نمودنــد و برای هر قیـامی بر ضـد ســتم حـاکم در هر زمـان و مکـان الگـو و نمـونه عـالی ای فراهم آوردند.معاویه در پانزدهم رجب سال شـصت هجری قمری هلاک شد. پسـرش یزید از ولید بن عتبه بن ابی سفیان (والی خود در مـدینه خـواست کـه از حسـین (ع) در کنارعبـدالله بن عمر و عبـدالرحمن بن ابی بکر و عبـدالله بن زبیر بیعت بگیرد. امـام و عبـدالله بن زبیر از بیعت خودداری نمودنـد.در سوم شـعبان همان سال امام برای تبلیغ اهـداف قیام خود از مدینه وارد شـهر امن مکه شدنـد و تـا هشـتم ذی الحجه در آنجـا بودنـد. ابن زبیر هم فعـالیت هایی داشت ولی با ورود امام به مکه تلاش های او در جهت به دست گیری قـدرت در حجـاز تحت الشـعاع شخصـیت امـام قرار گرفت در این بین از دهم رمضان نامه نگاری سـران شیعه پس از وقفه ای طولانی از کوفه به مکه آغاز شـد و شدت گرفت امام نیز مسـلم بن عقیل را به کوفه فرسـتاد تا آنچه آنان نوشته بودند از نزدیک بررسی کرده و نتیجه را گزارش کند. هم چنین امام نامه ای به اشراف بصره (مالک بن مسمع

بکری اخنف بن قیس منذر بن جارود، مسعود بن عمرو،قیس بن هیثم و عمرو بن عبیدالله بن معمر) نوشتند. در این نامه امام ضمن بیان حقانیت خود، آنان را به کتاب خدا و سنت فرا خواندند.مسلم بن عقیل در پنجم شوال سال شصت هجری قمری به کوفه وارد شد.نامه ای مبنی بر بیعت بیست هزار نفر از او در مکه قبل از حرکت به دست امام رسیده بود.امام حسین (ع) با دریافت اطلاعات روشنی از اوضاع کوفه با در نظر داشتن خطر جانی همراه خاندان و عشیره خود و عده ای از شیعیان به طرف آن شهر روان شدند. بردن خاندان با توجه به حضور ابن زبیر در مکه و اوضاع متغیر حجاز ضروری بود.در این هنگام افراد سرشناس زیادی از جمله عبدالله بن عباس و برادر امام (محمد حنفیه او را از حرکت باز می داشتند. امام به هر یک از آنان به نحوی جواب می دادند، زیرا سران شیعه که به امام نامه نوشته بودند از اوضاع سیاسی کوفه شناخت بیشتری داشتند و از نزدیک شاهد امور بودند. مسلم هم مشاهدات آنها را در نامه خود به امام از کوفه تأیید کرده بود. در حالی که عبدالله بن عباس و محمد حنفیه سال ها بود که از مکه و مدینه خارج نشده بودند. از طرفی در مکه احتمال ترور امام می رفت نظر به اهمیت شهر کوفه در قیام امام حسین (ع) برای تشکیل حکومت اسلامی قبل از بررسی زمینه های تغییر حکومت در کوفه موقعیت استراتژیک این شهر بیان می گردد

موقعیت استراتژیک کوفه

شهر کوفه در زمان امیرالمؤمنین (ع) و امام حسن (ع) (۳۵۴۱ ه.ق پایتخت حکومت

اسلامی بود و اهمیت زیادی از این نظر داشت کوفه در مرکز کشور اسلامی به پایگاه سنتی شیعیان تبدیل گشته بود. در قیام های علویان علیه حکومت اموی و عباسی به لحاظ تأمین امکانات نظامی اهمیت ویژه ای داشت شهر کوفه در سال هفدهم هجری قمری به دستور عُمر به دست سعد بن ابی وقاص تأسیس شد. یک سال قبل از آن شهر بصره بنا گردیده بود. بصره پایگاه سنتی طرفداران عثمان بود. این دو شهر در کنار دو شهر قدیمی تر، ابتدا به عنوان پادگان نظامی ساخته شده بودند و سپس با مهاجرت جنگ جویان عرب مسلمان رفته رفته به صورت شهر درآمدند.کوفه هم به دلیل آب و هوای خوش و هم داشتن مراتع برای چرانیدن شتر،پذیرای مهاجران شد. نقطه شروع لشکر کشی های مسلمانان در قرن اول هجری به ایران و سند، دو شهر کوفه و بصره بودند و خراج آن مناطق نیز به این دو شهر سرازیر می گردید.در مقاطعی که این دو شهر تحت حاکمیت یک نفر قرار می گرفت منابع مالی هنگفتی در اختیارش بود که در مسائل سیاسی نقش مهمی داشت خراج مالیاتی بود که به جای تقسیم زمین های فتح شده بین جنگ جویان مسلمان بر آن زمین ها بسته می شد. علاوه بر آن جزیه از غیر مسلمانان در قبال تأمین امنیت آنها، غنایم جنگی شامل اموال مخصوص پادشاهان و امرای دشمن (صوافی و گمرکات نیز از منابع مالی حکومت اسلامی بود.درآمد عمده مردم از راه گرفتن عطا و رزق بود و مردم وابستگی شدیدی بدان داشتند. عطا، مقدار پرداخت نقدی از سوی حکومت کوفه بود که طی چند مرتبه در سال

یـک جـا به سـپاهیان پرداخت می شـد.چنان که «رزق نیز کمک های جنسـی و خوراکی بود که هر ماه به صورت بلاعوض به آنان تحویل می گردیـد تا از اشـتغال سـربازان جلوگیری شود.بـدین ترتیب یک ارتش همیشه آماده برای جنگ وجود داشـت نظـام پرداخت عطـا، حربه کارآمـدی در دست حکـومت بود و اشـراف کوفه که مسـئول تحویـل آن از حکومت و پرداخت به مردم بودند، از این جهت قدرت و نفوذ بسـیاری در شـهر داشـتند.عبیدالله بن زیاد توسط همین اشراف توانست با تهدید به قطع عطـا، مردم را از اطراف مسـلم بن عقیـل دور کنـد و بـا افزایش عطا لشـکر عظیمی از کوفیان برای جنگ با امام حسـین (ع) در کربلا فراهم آورد.

ترکیب عقیدتی سیاسی مردم کوفه

اشاره

مردم کوفه از دو گروه مسـلمان و غیر مسـلمان تشـکیل می شـد. غیر مسـلمین متشـکل از عرب مسـیحی از بنی تغلب مسـیحیان نجران و نبطی مجوسـیان ایرانی و یهودیان رانـده شـده از شـبه جزیره بودنـد. اینان درصد کمی از جمعیت کوفه را تشـکیل می دادنــد. بخش مســلمانان شامـل گرایش هـای بی طرف هـواداران بنی امیـه خـوارج پیروان قراء و صــحابه و شــیعیان علی (ع) بودنـد.اکثر مردم کوفه از گروه بی طرف بودنـد که زیر بنـای فکری عقیـدتی محکمی نداشـتند. تعـداد زیادی از قراء و صـد و هفتاد و هشت تن از صحابی پیامبر اکرم (ص) درمیان آنها بود که هریک خود را مجتهد و صاحب رأی می دیدند و در مقابل حکومت می ایسـتادند. اینـان در بی طرفی مردم نقش عمـده داشـتند. در واقع این مردم از قبایل صـحراگردی بودنـد که سابقه شهرنشینی نداشتند. ویژگی خاص آنها نظم ناپذیری بود.بر خلاف مردم شام که سال ها سابقه

شهر نشینی داشتند و معاویه از نظم پذیری آنها کمال استفاده را می کرد این گروه بی طرف در جریانات سیاسی هم چون موجی به دنبال طرف برتر می رفتند، نه از امیر راضی بودند و نه امیر از آنان راضی بود. در هنگام بروز ناآرامی ها و جابجایی قدرت به منافع مادی خود می نگریستند.بنابراین وقتی معاویه هلاک شد و آنان جوانی و بی تجربگی یزید را دیدند، به صف یاران مسلم پیوستند. آنان والی نرم خوی کوفه نعمان بن بشیر را که سنین پیری را می گذراند، قادر یا مقابله با قیامی جدی نمی دیدند. شاید همین افراد بودند که فرزدق در وصفشان به امام حسین (ع) گفت «دل هایشان با تو و شمشیرهایشان علیه توست .در چنین اوضاعی که کنترل از دست نعمان بن بشیر خارج شده بود، تعدادی از اشراف کوفه مانند: عمربن سعدبن ابی وقاص (پسر بنیانگذار کوفه ، عبدالله بن مسلم و عماره بن ولید بن عقبه به یزید نامه نوشتند تا اگر کوفه را می خواهد، فرد قدرت مندی برآن گمارد. در ضمن خبر آمدن مسلم به کوفه را نیز دادند. یزید به پیشنهاد «سرجون ،عبیدالله بن زیاد را با حفظ سمت ولایت بصره به ولایت کوفه برگزید.با آمدن ابن زیاد به کوفه افراد بی طرف جذب و عده و وعیدهای او شدند و مسلم را تنها گذاشتند. اشراف کوفه که در طول بیست سال حکومت امویان دارای نفوذ بسیاری در میان گروه بی طرف ها بودند، از وابستگان حزب اموی به شمار می رفتند. آنان ابن زیاد را یاری می دادند.از طرفی عده ای از آنان در جریان نامه نگاری به امام حسین (ع) برای حفظ

ریاست خود در صورت برقراری حکومتی از جانب امام عاطفی ترین نامه ها را نوشته بودند. اما همین که عبیدالله بن زیاد کنترل کوفه را به دست گرفت آنها هم در موقعیت های حساس سپاه اعزامی او به فرماندهی عمر سعد به کربلا قرار گرفتند.امام حسین (ع) در روز عاشورا در مقابل لشکر کوفه خطاب به همین عده فرمود:«ای شیث بن ربیع و ای حجار بن ابجر و ای قیس بن اشعث و ای یزید بن حارث ! آیا شماها نبودید که به من نامه نوشتید: میوه ها رسیده و وقت چیدن فرا رسیده و خرماها سرسبز گشته و زمین از گیاه پر است و سپاهی آماده در انتظار توست پس بشتاب !؟نامه نگاری این عده از اشراف به امام حسین (ع) نشان می دهد که در سطح آنان احتمال موفقیت قیام امام برای تشکیل حکومت می رفته است هم چنان که مردم عادی نیز در هنگام ورود عبیدالله بن زیاد به کوفه او را نشناخته به گمان امام بر او سلام می کردند و خیر مقدم می گفتند.از گروه های دیگر اعتقادی در کوفه خوارج بودند. آنان در عمل خشن و دارای انگیزه های قوی ّدینی بودند. فهم عمیقی نداشتند، مکتب عمر را پذیرفته و خشونت می ورزیدند. نقل روایات عمر دلیل این مدعاست پایگاه مردمی هم نداشتند و مخالف حکومت بودند. با شیعه هم دشمنی سرسختانه نشان دادند. در بصره و کوفه طی چند مرحله قیام تا واقعه کربلا در سال شصت و یک هجری قمری سرکوب شده بودند و دراین واقعه نقش چندانی نداشتند.پیروان قراء و صحابه پیامبر اکرم (ص) نیز گروه دیگری در کوفه

بودند. آنان امام علی امام حسن و امام حسین (ع) را به عنوان مجتهد و راوی قبول داشتند؛ حتی برخی از آنها عبدالله بن مسعود و عمر را از حضرت علی (ع) بالاتر می پنداشتند.اقلیتی از شیعیان در کوفه بودند که عمیقاً به خاندان اهل بیت عشق می ورزیدند.عده ای از میان آنان رؤسای شیعه به حساب می آمدند. از دهم رمضان سال شصت هجری قمری نامه های دعوت همین رؤسای شیعه به امام حسین (ع)، پس از وقفه ای ده ساله آغاز شد. نامه برخی از آنان چون سلیمان بن صرد خزاعی مسیب بن نجبه فزاری مسلم بن عوسجه حبیب بن مظاهر اسدی ابوثمامه صائدی و... در مکه به دست امام حسین (ع) رسید. اینان در زمان حضرت علی (ع) در جنگ ها همراه او بودند و پس ازمرگ معاویه با آگاهی کامل از اوضاع کوفه امام را دعوت کردند.دیگر شیعیان نیز با وجود علاقه وافر به اهل بیت با توجه به سیاست های شیعه زدایی معاویه و کشتارهای شیعیان توسط زیاد ابن ابیه در جریان قیام حجر به سال پنجاه و یک هجری قمری تا احتمال پیروزی قطعی نمی دادند، در قیام ها همراهی نمی کردند. به همین علت به محض احتمال شکست مسلم در کوفه از اطراف او پراکنده شدند. در حالی که بعدها به علت تسلط مختار بر خزانه کوفه به قیام او پیوستند.

زمینه های تغییر حکومت در کوفه

جو سیاسی کوفه

۱ در کوفه جوّی پدید آمده بود که همه گروه ها با شور و شوق به امام نامه می نوشتند و فرستادگان آنها در مکه به حضور امام حسین (ع) می رسیدند، در حالی که دیگر مناطق مانند یمن مصر و ایران خاموش بودند، در

اثر همین جوّ بود که حتی عده ای از اشـراف هوادار امویان نیز برای عقب نماندن از قافله و به امید رسیدن به مقام و موقعیت به امام نامه دعوت نوشـته بودند.۲ ضـعف شخصـیت یزید: از نظر مردم کوفه او جوانی تازه کار بود و ضـعف مدیریتی سیاسـی و اجتماعی داشت ۳ ضـعف شخصـیت نعمان بن بشیر (والی وقت کوفه : بشیر بن سعد پدر نعمان در جریان سقیفه در مخالفت با سعد بن عباده که او هم انصاری و خزرجی بود، با ابوبکر بیعت کرد. بشـیر در امر بیعت با اسـیدبن حضـیر اوسـی در رقابت هم بود. نعمان بن بشـیر و مسـلمه بن نحله هم تنها انصاریانی بودنـد که عثمانی و همراه معاویه شدنـد و از حضـرت علی (ع) کناره گرفتنـد. معـاویه خود را منتقم خون عثمان معرفی می کرد. نعمان در این زمان که مسـلم در کوفه و امام در راه آن بود، سـنین پیری را می گذراند و قدرت جمع آوری سـپاه و مقابله با مسـلم را نداشت ۴ در اثر گذشت زمان نسـلی به وجود آمده بود که دوران ظلم معاویه را تجربه کرده و افرادی مانند سلیمان بن صرد، رفاعه بن شداد و مسیب بن نجبه در میان آنها حکومت عدل علی (ع) را دیـده بودنـد. آنهـا می خواسـتند از خلاء قـدرت سیاسـی اسـتفاده کرده و قبل از تثبیت قـدرت یزیـد حکومتی نظیر حکومت امام علی (ع) به رهبری فرزندش که او هم امام بود تشکیل دهند.۵ رقابت شام و عراق قبل از اسلام در زمان درگیری های روم و ایران در شام حکومت عربی غسانیان (آل جَفْنه دست

نشانـده روم و در عراق نزدیـک کوفه حکومت عربی حمیریـان (لخمیـان دست نشانـده ایران در رقابت و ستیزه بودنـد. پس از اسـلام کوفه در زمان حضـرت علی (ع) پایتخت رسمی و مهم ترین شهر مملکت اسلامی بود.برخی فتوحات لشکر اسلام پیش از زمـان حضـرت از کوفه هـدایت می گردیـد و کوفه مظهر قـدرت و عزت اسـلام بود.در حـالی که در همین زمـان ها، مرکز حکومت معاویه در شام غیر رسمی و او و اطرافیانش از نظر کوفیان مشتی «طلقا» به شمار می رفتند که در فتح مکه تسلیم پیامبر شـده بودنـد. از طرف دیگر پایتختی کوفه علاوه بر اهمیت سیاسـی فوایـد اجتماعی و اقتصادیی نیز برای اهالی آن در برداشـت پس از تسـلط معاویه بر مقدرات مملکت اسـلامی و صـلح امام حسن (ع)، معاویه به سـبب خشم و نفرت از کوفه پایتخت را به شام منتقل کرد و مدت بیست سال مردم کوفه از آن فواید محروم و شـهر نیز به صورت عادی درآمد از این رو با مرگ معاویه مردم کوفه به یاد دوران خوش پایتختی انگیزه فراوانی داشـتند تا مجـد و عظمت از دست رفته را که در آن زمان قـدر ندانسـته بودند، بازگردانند.اهداف اعلام شده امام حسین (ع) در وصیت به برادرش محمد حنفیه عبارت انداز:۱. اصلاح امت جدش ۲. امر به معروف و نهی از منکر.۳. عمل به سـیره پیامبر و حضرت علی (ع). این اهداف نیز با تشکیل حکومت اسلامی قابل تحقق و سازگارند.

علل عدم موفقیت سیاسی نظامی امام

۱ مهم ترین علت ورود عبیدالله بن زیاد به کوفه است وی هنگامی که در بصره بود، توسط منذر بن

الجارود از فرستادن نامه امام حسین (ع) به مردم بصره آگاه شد و پیک امام (سلیمان را کشت اشراف هوادار حکومت اموی در کوفه قبلاً یزید را از آمدن مسلم به کوفه خبردار کرده بودند. با رسیدن نامه امارت کوفه از طرف یزید، ابن زیاد به کوفه آمد. مردم کوفه به گمان ورود امام به او خیرمقدم می گفتند. او بدون هیچ مقاومتی وارد قصر شد و کنترل اوضاع را در دست گرفت ۲ مسلم بن عقیل با شنیدن خبر ورود ابن زیاد به کوفه خانه مختار را ترک کرده وارد خانه هانی بن عروه گردید و مخفیانه از مردم کوفه بیعت می گرفت معقل جاسوس ابن زیاد توانست از طریق مسلم بن عوسجه به محل اختفای مسلم پی برد و از برنامه ترور ابن زیاد به وسیله مسلم نیز آگاه شد. ابن زیاد پس از دریافت این اطلاعات هانی را دست گیر کرد و به شهادت رساند. در این هنگام مسلم قصر ابن زیاد را محاصره کرد.این محاصره کامل نبود و ابن زیاد از طریق درب الرومیین با اشراف کوفه در ارتباط بود. ارتباط سران شیعه نیز در این محاصره با مسلم و محاصره کنندگان روشن نیست در یک احتمال ضعیف می توان نتیجه گرفت که محاصره قصر به قصد تصرف آن نبوده بلکه به خاطر جلوگیری از غافل گیری و گرفتار نشدن مسلم و سران شیعه بوده است به همین دلیل افراد به سرعت از اطراف مسلم پراکنده شدند و او در کوچه های کوفه تنها و سرگردان ماند.اگر مسلم در جریان محاصره قصر می توانست ابن زیاد را از آن جا

بیرون براند یا اورا بکشد و بر خزانه کوفه مسلط شود، نیروی او چند برابر می گردید و شمشیرهای زیادی به خدمتش درمی آمدند. به طوری که با ورود امام به کوفه به کلی اوضاع تغییر می کرد و امام نیز با تحریک انگیزه ها، دل های کوفیان را بیشتر به خود جذب می نمود. حتی در اندک مدتی با پیوستن بصره و حجاز حکومت امام نیز گسترش می یافت بیست سال سلطه امویان و ظلم و جور آنها نیز باعث می شد که قدر حکومت آل علی (ع) را بدانند.جواب نامه عده ای از مردم بصره و اعلام همراهی آنان نیز به دست امام حسین (ع) رسیده بود. «شریک بن اعور» از بزرگان بصره هم قبل از فوت قول جلب همراهی مردم بصره را به مسلم داده بود. هم چنین ابن زبیر در حجاز فعالیت خود را آغاز کرده در مخالفت با حکومت یزید با امام هم رأی بود.بعد از تسلط نظامی امام این ظرفیت را دارا بودند که مردم را از چشمه جوشان علوم خود بهره مند ساخته و آنها را از بی تفاوتی بیرون آورده و با سال ها جریان شیعه زدایی معاویه مبارزه نمایند. با توجه به مقبولیت امام در نزد عامه مردم نیاز به تهدید و تطمیع حکام اموی هم نبود. این مقبولیت در هنگام ورود ابن زیاد به کوفه معلوم بود ومردم او را به جای امام می پنداشتند.از نکات مبهم تاریخ غیبت سران شیعه در جریان محاصره قصر به وسیله مسلم بن عقیل است که در کنار او نبودند. برخی از آنان مانند حبیب بن مظاهر، مسلم بن عوسجه و ابوثمامه صائدی در کربلا حاضر شدند، ولی

بزرگانی چون سلیمان بن صرد خزاعی رفاعه بن شداد بجلی و مسیب بن نجبه فزاری در صحنه کربلا هم حاضر نشدند.آنها قصد پیوستن به امام را هم نداشتند، زیرا بعدها در جنبش توابین به عمل خود اقرار دارند. هم چنین به درستی معلوم نیست که چرا محاصره قصر ابن زیاد بوسیله مسلم به صورت کامل نبوده است و ابن زیاد از طریق درب الرومیین با اشراف هوادار امویان ارتباط داشته است مسلم پس از این واقعه با فرا رسیدن شب در کوچه سر گردان ماند. تا این که شب را در خانه زنی به نام طوعه گذراند. هنگام صبح با جاسوسی پسر این زن غافل گیر شد و پس از نبردی جانانه دست گیر و شربت شهادت نوشید.نکته قابل توجه در جریان کار مسلم در کوفه لو رفتن محل اختفای او در خانه هانی و بعد در خانه همین زن با جاسوسی است مسلم قبل از شهادت به محمد بن اشعث وصیت کرده بود تا کسی نزد امام بفرستد و او را از آمدن به کوفه بازدارد. پیک محمد بن شعث در زباله (میان راه کوفه خبر را به امام رساند.امام حسین (ع) در روزی که مسلم به شهادت رسیده بود، از مکه خارج شدند و دربین راه قیس بن مسهر و عبدالله بن یقطر (برادر رضاعی خود) را با نامه هایی به کوفه فرستادند.خبر شهادت هانی بن عروه و مسلم در بین راه قبل از زباله در ثعلبیه به امام رسید و در حضور همراهان مطرح شد. در این مرحله دیگر احتمال امکان تشکیل حکومت به وسیله امام حسین (ع) در کوفه کاهش

یافته بود. شاید نفس اهمیت این هدف در مقابل اهداف فرضی دیگر بوده است که امام فرمان حرکت دادند. پراکندگی یاران هم تا این مرحله و پس از خبر مذکور گزارش نشده است بنابراین با توجه به عدم دلیلی برای بازگشت احتمال ترور در حجاز، آرزوی بیست ساله شیعیان در برپایی حکومت و این که برادران عقیل قصد خون خواهی داشتند، امام فرمان ادامه حرکت دادند.برخی دیگر نیز به امام گفتند: شخصیت شما بالاتر از مسلم است و مردم کوفه به شما رو خواهند آورد. در زباله خبر شهادت عبدالله یقطر رسید و امام یاران را رخصت رفتن و عدم همراهی دادند. نکته قابل ذکر این که بسیاری در این محل امام را ترک کردند برخلاف وجود برخی از شرایط قبلی در کنار امام نماندند، در حالی که عده کمی هم چنان همراه امام باقی ماندند و این عبرت دیگری است ۳ در برخورد با سپاه حر، امام حسین (ع) مسیر کاروان را برای بازگشت تغییر دادند، ولی حر مانع شد. به نظر می رسد که قصد امام برای بازگشت واقعی باشد، اما با توجه به وجود خطر جانی در حجاز، می توان گفت که امام می خواست قیامش انتحاری خوانده نشود. بنابراین با وجود سپاه حر، کاروان امام در کربلا فرود آمد.در کربلا عمر بن سعد به طمع حکومت ری در مذاکرات خود با امام به نتیجه نرسید و سرانجام در رقابت با شمر بن ذی الجوشن جنگ را با امام آغاز کرد. ابن زیاد،شمر را فرستاده بود تا ابن سعد، یا فرماندهی را به شمر وا گذارد یا کار جنگ را یک

سره کند. بدین ترتیب حادثه بزرگ کربلا و شهادت مظلومانه امام حسین (ع) شکل گرفت

آثار و پیامدهای شهادت امام حسین

۱ تأثیر عاطفی شدید در مواجهه با خاندان مصیبت زده و شنیدن سخنان آنها که به صورت گزارش هایی از خوارق عادات در منابع پس از حادثه آمده اند.۲ رسوایی هیئت حاکمه تا جایی که یزید مورد لعن قرار گرفت و گناه کشتن فرزند پیامبر را به گردن ابن زیاد انداخت ۳ احیای سنت جانبازی در راه دین و روح آزادگی در جامعه و جدا شدن از عادت اطاعت محض امیر زورگو به خاطر «عطا» و کم شدن نفوذ اشراف و زاهدان عوام فریب بطوری که عبدالله عفیف ازدی در اولین سخنرانی عبیدالله بن زیاد پس از جنگ فریاد اعتراض خود را در مقابل دشنام و ناسزای عبیدالله نسبت به امام حسین (ع) در مسجد کوفه بلند کرد.۴ آغاز قیام ها و شورش ها در سراسر امت اسلام به خون خواهی حسین (ع) که به سرنگونی بنی امیه انجامید؛ نظیر قیام توابین شورش مدینه و مکه انقلاب مختار بن ابی عبیده ثقفی قیام زید بن علی بن الحسین : و پسرش یحیی ۵ اتحاد و انسجام گروه های شیعی و جدایی تدریجی آنها از سایر فرق گروه های شیعی امامت را تنها حق الهی علی (ع) و امامان پس از او می دانستند، نه خلفای دیگر.این مطلب در فحوای کلام امام حسین (ع) در جریان حرکت به سوی کربلا و نیز در سخنان یارانش موجود است

درباره مرکز

بسمه تعالی

هَلْ يَسْتَوِي الَّذِينَ يَعْلَمُونَ وَالَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ

آیا کسانی که می‌دانند و کسانی که نمی‌دانند یکسانند ؟

سوره زمر/ ۹

مقدمه:

موسسه تحقیقات رایانه ای قائمیه اصفهان، از سال ۱۳۸۵ هـ.ش تحت اشراف حضرت آیت الله حاج سید حسن فقیه امامی (قدس سره الشریف)، با فعالیت خالصانه و شبانه روزی گروهی از نخبگان و فرهیختگان حوزه و دانشگاه، فعالیت خود را در زمینه های مذهبی، فرهنگی و علمی آغاز نموده است.

مرامنامه:

موسسه تحقیقات رایانه ای قائمیه اصفهان در راستای تسهیل و تسریع دسترسی محققین به آثار و ابزار تحقیقاتی در حوزه علوم اسلامی، و با توجه به تعدد و پراکندگی مراکز فعال در این عرصه و منابع متعدد و صعب الوصول، و با نگاهی صرفا علمی و به دور از تعصبات و جریانات اجتماعی، سیاسی، قومی و فردی، بر مبنای اجرای طرحی در قالب « مدیریت آثار تولید شده و انتشار یافته از سوی تمامی مراکز شیعه» تلاش می نماید تا مجموعه ای غنی و سرشار از کتب و مقالات پژوهشی برای متخصصین، و مطالب و مباحثی راهگشا برای فرهیختگان و عموم طبقات مردمی به زبان های مختلف و با فرمت های گوناگون تولید و در فضای مجازی به صورت رایگان در اختیار علاقمندان قرار دهد.

اهداف:

۱.بسط فرهنگ و معارف ناب ثقلین (کتاب الله و اهل البیت علیهم السلام)

۲.تقویت انگیزه عامه مردم بخصوص جوانان نسبت به بررسی دقیق تر مسائل دینی

۳.جایگزین کردن محتوای سودمند به جای مطالب بی محتوا در تلفن های همراه ، تبلت ها، رایانه ها و ...

۴.سرویس دهی به محققین طلاب و دانشجو

۵.گسترش فرهنگ عمومی مطالعه

۶.زمینه سازی جهت تشویق انتشارات و مؤلفین برای دیجیتالی نمودن آثار خود.

سیاست ها:

۱.عمل بر مبنای مجوز های قانونی

۲.ارتباط با مراکز هم سو

۳.پرهیز از موازی کاری

۴.صرفا ارائه محتوای علمی

۵.ذکر منابع نشر

بدیهی است مسئولیت تمامی آثار به عهده ی نویسنده ی آن می باشد .

فعالیت های موسسه :

۱.چاپ و نشر کتاب، جزوه و ماهنامه

۲.برگزاری مسابقات کتابخوانی

۳.تولید نمایشگاه های مجازی: سه بعدی، پانوراما در اماکن مذهبی، گردشگری و...

۴.تولید انیمیشن، بازی های رایانه ای و ...

۵.ایجاد سایت اینترنتی قائمیه به آدرس: www.ghaemiyeh.com

۶.تولید محصولات نمایشی، سخنرانی و...

۷.راه اندازی و پشتیبانی علمی سامانه پاسخ گویی به سوالات شرعی، اخلاقی و اعتقادی

۸.طراحی سیستم های حسابداری، رسانه ساز، موبایل ساز، سامانه خودکار و دستی بلوتوث، وب کیوسک، SMS و...

۹.برگزاری دوره های آموزشی ویژه عموم (مجازی)

۱۰.برگزاری دوره های تربیت مربی (مجازی)

۱۱. تولید هزاران نرم افزار تحقیقاتی قابل اجرا در انواع رایانه، تبلت، تلفن همراه و... در ۸ فرمت جهانی:

۱.JAVA

۲.ANDROID

۳.EPUB

۴.CHM

۵.PDF

۶.HTML

۷.CHM

۸.GHB

و ۴ عدد مارکت با نام بازار کتاب قائمیه نسخه :

۱.ANDROID

۲.IOS

۳.WINDOWS PHONE

۴.WINDOWS

به سه زبان فارسی ، عربی و انگلیسی و قرار دادن بر روی وب سایت موسسه به صورت رایگان .

درپایان :

از مراکز و نهادهایی همچون دفاتر مراجع معظم تقلید و همچنین سازمان ها، نهادها، انتشارات، موسسات، مؤلفین و همه

بزرگوارانی که ما را در دستیابی به این هدف یاری نموده و یا دیتا های خود را در اختیار ما قرار دادند تقدیر و تشکر می نماییم.

آدرس دفتر مرکزی:

اصفهان -خیابان عبدالرزاق - بازارچه حاج محمد جعفر آباده ای - کوچه شهید محمد حسن توکلی -پلاک ۱۲۹/۳۴- طبقه اول

وب سایت: www.ghbook.ir

ایمیل: Info@ghbook.ir

تلفن دفتر مرکزی: ۰۳۱۳۴۴۹۰۱۲۵

دفتر تهران: ۸۸۳۱۸۷۲۲ ـ ۰۲۱

بازرگانی و فروش: ۰۹۱۳۲۰۰۰۱۰۹

امور کاربران: ۰۹۱۳۲۰۰۰۱۰۹

مرکز تحقیقات رایانه‌ای
قائمیه
اصفهان
WWW
برای داشتن کتابخانه های تخصصی
دیگر به سایت این مرکز به نشانی
www.Ghaemiyeh.com
www.Ghaemiyeh.net
www.Ghaemiyeh.org
www.Ghaemiyeh.ir
مراجعه و برای سفارش با ما تماس بگیرید.
۰۹۱۳ ۲۰۰۰ ۱۰۹